

נתיבות ישיבה

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

פרקי אבות תשפ"ב
פרק ו' משנה א'
שנה ה' • גליון פ

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של תורת רבינו - נא להתקשר למספר: 1-718-854-2290 EXT 9 או לפקס: 1-718-705-8608

**חדש!
אפשר לשמוע השיחה הנדפסת
בנתיבות יושר של כל שבוע במספר:
1-718-559-6660**

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

קובץ זה י"ל אשתקד, אך מחמת שאין בידינו
עוד על פרק ו' הוצאנו שוב.

פרקי אבות פרק ו

שְׁנֵי חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁפָּחַד בָּהֶם

וּבְמִשְׁנָתָם

לכתוב התורה שבעל פה, וכמו שאמרו שם בגמרא שמשום 'עת לעשות לה' הפרו תורתך' התירו לכתוב לפעמים את התורה שבעל פה, כי אף שתורה שבעל פה אסור לכתוב, אבל משום עת לעשות לה', שתשאר התורה שבעל פה אצל ישראל, הפרו תורתך - התירה לכתבה.

אבן בזמננו אנו רואים בחוש שאילו לא היו כותבים את התורה שבעל פה, היתה חלילה תורה משתכחת מישראל, ורבינו הקדוש כשראה בחכמתו ובקדושתו שזה עת לעשות לה', ובדורו סידר רק את המשניות, אבל התלמוד נשאר עדיין תורה שבעל פה, ואחר כך בזמנם של רבינא ורב אשי, ראו שוב שמחמת קושי השיעבוד ישתכח התלמוד מישראל חלילה, ואז סידרו רבינא ורב אשי את התלמוד בבלי, וזה היה חתימת התלמוד.

לאחר חתימת התלמוד, נשאר הדבר להיתר כללי לכתוב כל ענין שבתורה שבעל פה. אבל

שני חכמים בלשון המשנה. מבאר רבינו יונה: כי זאת היא ברייתא ואינה משנה כלל. וכבר נהגו לשנותה עם מסכת אבות.

ברוך שבחר בהם ובמשנתם. בכרייתא זו נתנו ברכה לרבינו הקדוש מסדר המשנה, ומבאר רבינו יונה מעם הברכה: לפי שבחר רבינו הקדוש כדי שתהא התורה שבעל פה מסודרת כפי כל הדורות כדי שלא תשכח. כי מפני שכתב רבינו הקדוש את המשניות, לכן לא נשתכחה תורה מישראל.

כי הנה מן התורה אסור לכתוב תורה שבעל פה, וכמו שאמרו (גיטין ס:), 'כתיב כתוב לך את הדברים האלה, וכתיב כי על פי הדברים האלה, הא כיצד, דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה, דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב'.

אבל כשראה רבינו הקדוש שמחמת הגלויות ושיעבוד מלכויות יש חשש שמא תשתכח תורה מישראל חלילה, בזה יש היתר

מחמת איסור הכתיבה, תיכף כשהיו מתחילים ללמוד עם הבנים משניות וגמרא, היה כל לימודם בעל פה, ועל ידי לימודו היה כל אחד מתמלא בתורה שבעל פה.

אבל בדורינו אילו היו לומדים רק בעל פה לא היה נשאר בידנו מאומה, ואצלינו תחילת הלימוד הוא רק מתוך הכתב, שכאשר מתחילים ללמוד עם הבנים, תחילת הלימוד הוא לימוד משניות וגמרא מתוך הכתב, ולומדים הדברים מבפנים קודם שמבינים את הדברים, ורק לאחר מכן באים לידי הבנה. אבל בדורות הקדמונים היה כל לימודם בעל פה, לפי שהדורות הקדמונים היו קרובים יותר לתורה.

מה שהדורות הראשונים היו קרובים יותר לתורה, אין זה דווקא מפני שנולדו בעלי כשרונות גדולים, שאין אנו יודעים אם בדורות הראשונים נבראו בעלי מוחות גדולים, אלא שבזמנם זכו לסייעתא דשמיא לזכות לתורה.

עוד זאת עמד להם, שהיה להם חשיבות גדולה לתורה, שכאשר למדו תורה, החשיבו את התורה עד מאד, ולמדו התורה מתוך תשוקה גדולה ורצון גדול. וכאשר לומדים מתוך חשק גדול ורצון גדול, ממילא נקלטים דברי התורה במח

קודם לכן - לאחר שסידרו את המשנה עד שכתבו את התלמוד, במשך כל הדורות של האמוראים במשך מאות שנה לא כתבו את התלמוד, ובאותם השנים עדיין היה אסור לכתוב תורה שבעל פה, מלבד המשניות שנכתבו מכבר (ע"ן תמורה יד:).

ונראה שההיתר בימי רבי היה רק לגבי המשניות והברייתות ולא יותר, אבל כשהותר לכתוב התלמוד בזמן חתימת התלמוד, נשאר היתר לכתוב את התורה שבעל פה בכל אופן, וכמו שאנו רואים שמאז חתימת התלמוד, בימי הגאונים והראשונים כתבו את כל חידושיהם.

ומעם הדבר שהיום הותר כתיבת תורה שבעל פה הוא מפני שאם לא היו מתירים לכתוב תורה שבעל פה, מחמת קושי השיעבוד וחולשת הדורות היו באים חלילה לידי שכחת התורה.

ומכאן יש לנו ללמוד עד היכן הגיע גדלות התורה של דורות

התנאים והאמוראים, שהם ידעו בעל פה את כל המשניות וכל מימרות האמוראים היו שגורים על לשונם, לא רק היחידים ידעו בעל פה את כל התורה, אלא כל כלל ישראל ידעו את כל התורה בעל פה, לפי שהיה אסור לכתוב את התורה שבעל פה.

שתשוקת התורה וחשק התורה נחלש, וכד בבר נחלש גם הסייעתא דשמיא לתורה, והבינו שבמצב זה לא תישאר התורה בכלל ישראל, ואז התירו כתיבת התורה שבעל פה, משום עת לעשות לה' הפרו תורתך.

וזאת יש לדעת, שעיקר שנתמעטה ידיעת התורה במשך הדורות

אין זה מחמת שחסר בכשרונות, שאין אנו יודעים כיצד היה הכשרונות באותם הדורות, ויתכן לומר שגם בדורינו יש בעלי מוחין חריפים כדוגמת מה שהיה להגאון רבי עקיבא אייגר ולהחתם סופר, אלא שחסר בחשק ואהבת התורה, ויתכן שיש פרופסור בקאלידזש בעל מוח גדול, ויש בעלי מוחין שנעשו טראק דרייווערס [נהגי משאיות], ואו סתם בעל הבית, ומצד חריפות שכלם הרי הם בעלי כשרון כגאוני הדורות בדורות שעברו, אלא שלפי שאין להם שייכות לתורה, לא גדל מהם מאומה, מפני אין להם חשיבות התורה, וממילא גם אינם זוכים לסייעתא דשמיא, ולכן יצא מהם מה שיצא.

האדם, הן בהבנת התורה והן בידיעת התורה, באופן שלא ישכח ממנו, כי כפי מה שהאדם מחשיב את הדבר, כך ישיג את הדבר מתוך הבנה גדולה וישאר הדבר חקוק בזכרונו. ולפי שבדורות הראשונים היה אהבת התורה וחשק התורה באופן מפלג, בזה זכו לזכרון התורה.

ועוד זאת, שבדורות הראשונים היתה מדרגת הקדושה של כלל ישראל באופן נשגב ביותר, ועל ידי כן זכו לסייעתא דשמיא בלימוד התורה, באופן שכל כלל ישראל זכרו את התורה שבעל פה כמוחם. אבל בדורותינו כדי לדעת ולזכור את כל הש"ס בעל פה שייך רק אצל עילויים מופלגים, שבדורותינו זכרון זה שייך רק אצל אחד לכמה אלפים שיוכל לזכור בעל פה את כל הש"ס.

כי בדורות שלנו חסר בחשק ואהבת התורה, וכמו כן חסר אצלנו הסייעתא דשמיא.

דבר זה ראה רבינו הקדוש בשעתו ורבינא ורב אשי בשעתם,

פרק ו' משנה א'

רַבִּי מֵאִיר אָמַר כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׂמְחָה, זוֹכֵה
 לְדַבְרִים הַרְבֵּה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ פְּדָאֵי
 הוּא לוֹ, נִקְרָא רַע, אֶהוּב, אֶהוּב אֶת הַמָּקוֹם, אֶהוּב אֶת
 הַבְּרִיּוֹת, מְשַׂמַּח אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׂמַּח אֶת הַבְּרִיּוֹת,
 וּמְלַבְּשָׁתוֹ עֲנֻה וִירָאָה, וּמְבַשְׂרָתוֹ לַחִיּוֹת צַדִּיק חֶסֶד
 יִשְׂרָאֵל וְנִיּוֹן, וּמְרַחֲקָתוֹ מִן הַחַטָּא, וּמְקַרְבָּתוֹ לְיָדֵי זְכוּת,
 וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשֵׁייה בִּינָה וְגִבּוֹרָה, שְׁנֵאמַר לִי
 עֲצָה וְתוֹשֵׁייה אֲנִי בִּינָה לִי גִבּוֹרָה, וְנוֹתְנָת לוֹ מְלָכוּת
 וּמְשֻׁלָּה וְחֶקוֹר דִּין, וּמְגַלִּין לוֹ רְוֵי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה
 כְּמַעֲשֵׂי הַמִּתְנַבֵּר וּבְנֵהָר שְׂאִינּוּ פּוֹסֵק, וְהוּהוּ צָנוּעַ וְאֶרְךְ
 רוּחַ, וּמוֹחֵל עַל עֲלָבוֹנוֹ, וּמְגַדְּלָתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל

הַמַּעֲשִׂים

מעלה, שנאמר (שם נא, טז), ואשים
 דברי בפיך ובצל ידי כסיתך לנמוע
 שמים וליסד ארץ. ורבי לוי אמר
 אף מקרב את הגאולה (סנהדרין צט:).

מבואר בדברי חז"ל, שהלומד
 תורה לשמה, על ידו
 נשפעים כל ההשפעות מלמעלה
 למטה, שכל ההשפעות מושפעים
 בזכות מה שלומדים תורה לשמה,
 שכאשר יש בעולם תורה לשמה, על

זוכה לדברים הרבה. מה המה
 דברים אלו? הרי הם
 מפורשים בהמשך הברייתא. ומביא
 המפרש את דברי חז"ל: אמר ר'
 אלכסנדרוס, כל העוסק בתורה
 לשם שמים, נעשה שלום בפמליא
 של מעלה ובפמליא של מטה,
 שנאמר (ישעיה כו, ה) או יחזק במעויו
 יעשה שלום לי שלום יעשה לי.
 רבא אמר, כאילו בנה פלטרין של

לימוד התורה, וגם כשמקיימים מצות עשה שלא לשמה, מקיימים את המצוה, אבל יש חילוק גדול בין המקיים המצוה שלא לשמה לבין המקיים המצוה לשמה.

אחד מהמעלות הגדולות שיש בתורה גם כשהוא שלא לשמה הוא, כי כשהאדם לומד שלא לשמה, כגון כדי להתכבד, בשביל שאקרא רבי ובשביל שאקרא נשיא, אבל בזמן זה הוא לומד את דרך התורה, הוא קולט ידיעות על דרך התורה ודרך השגחת הבורא, דרך האמונה ודרך הבטחון, ועל ידי כן יבוא לידי דרך החיים, שגם כשלומדים שלא לשמה, אבל בזמן זה הוא קולט את ידיעת התורה, והוא קונה את שכל התורה.

לבן אף שהוא אכן שלא לשמה, ואין בתורה זו קדושה גדולה כ"כ המאירה את האדם, ואין בתורה זו הכוח לשנות את האדם ולזככו ולרוממו, אבל אעפ"כ יש בתורה זו הידיעה של דרך ה', שעל ידיה יוכל להשיג מהו מהות העולם, מהו השקפת החיים, והוא יבין את המשקל הנכון לשקול ענינים שונים, מהו דבר גדול ומהו דבר קטן, מהו דבר חשוב ומהו דבר טפל, מהו האמת ומהו השקר, מהו ישרות ומהו מעוות.

ידי כן עומדים כל סדרי שמים וארץ על מכונם, וכל ההשפעות בעולם באים בשלימות.

תורה לשמה זהו החיות שמקיימת את כל הבריאה כולה, ולכן הלומד תורה לשמה עושה שלום בפמליא של מעלה ופמליא של מטה, שהכל עומד על מכונו בזכות זה שלומדים תורה לשמה.

ושנינו בתורת כהנים (עי' נדרים סב. וספרי עקב, מא), **הרי אני למד בשביל שאקרא רבי ובשביל שאקרא נשיא** - שמאחר שסוף כל סוף הוא לומד תורה, מה גרע במה שמתכוין בלימודו גם להתכבד עי"ז, תלמוד לומר (דברים ל, ו), **לאהבה את ה' אלקיך, לא תעשה אלא מאהבה**. והיינו שתורה לשמה היא סוג אחר של תורה מתורה שלא לשמה.

הנה, באמת גם תורה שלא לשמה חשובה עד מאד, וכמו שאמרו בגמרא (פסחים נ:), **'לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה'**, וכן נפסק ברמב"ם.

ואילו לא היה שום חשיבות בתורה ומצוות שלא לשמה, לא היו באים מתוך שלא לשמה לידי לשמה. ומוכח מזה שגם כשעוסקים בתורה שלא לשמה מקיימים מצות עשה של

דבר זה לומדים הן בחלק של סיפורי התורה, הן בתורה שבכתב והן בתורה שבעל פה במה שספרו לנו חז"ל, וכמו כן בשלומדים חלק ההלכות שבתורה לומדים עמקות דברי חז"ל, ועל ידי כן משתנה מהלך מחשבתו של האדם כלפי העולם, והוא מביט על העולם באופן אחר. כל זה קונים על ידי לימוד התורה, אפילו על ידי תורה שלא לשמה.

על ידי שקונה אדם את השקפת החיים על ידי התורה שלא לשמה, בזה יוכל לבוא בקל ללימוד התורה לשמה, מאחר שכבר למד המעלה של תורה לשמה, שעל ידי שרואה המעלה של התורה אפילו שלא לשמה, בזה ישיג כמה מעלות טובות יש לתורה לשמה יותר משלא לשמה, וזהו הכוונה במה שאמרו 'שמתוך שלא לשמה בא לשמה'.

ישנם עוד כמה טעמים, מדוע מתוך שלא לשמה בא לשמה, אבל זהו נקודה אחרת.

ולכן יש להחשיב עד מאד גם את לימוד התורה שלא לשמה, שאף שאין זה כי אם תורה שלא לשמה, אבל ידע האדם להכיר חשיבות הדבר, שאף שלומד כדי להתכבד - הרי אינו לומד לא חלילה

כשלומד על מנת לקנטר או שלא על מנת לעשות, אבל כשלומד 'בשביל שאקרא רבי ובשביל שאקרא נשיא', תורה זו חשובה עד מאד, וזה מציל את האדם מדעות כוזבות וממהלכים לא ישרים, ומציל את האדם ממידות רעות. תורה שלא לשמה יש בה כוח ליישר את דעותיו ומידותיו של האדם.

עוד ענין יש בלימוד תורה לשמה, כי הנה בכל המצוות יש דין של מצוות צריכות כוונה, ונחלקו בזה האמוראים אם מצוות צריכות כוונה או מצוות אין צריכות כוונה.

אכן גם אם קי"ל דמצוות צריכות כוונה, לגבי קיום מצות ת"ת לא בעינן שילמד תורה לשמה, אלא בעינן רק שבשעת קיום המצוה יכוין לצאת ידי חובת המצוה, וזה שייך גם במי שלומד שלא לשמה, שמכוין בלימודו כדי להקרא חכם או רבי, אבל הוא מכוין גם שהוא לומד כדי לקיים מצות עשה, והרי זה דומה למו שאוכל מצה בכליל פסח מפני שהוא אוהב את טעם המצה, והוא זוכר שכבר לא אכל מצה זה שלושים יום, וזה ערב לחיבו, אזי אם הוא רק מוסיף לכוון שבאכילה זו הוא מקיים מצות עשה של אכילת מצה, הרי הוא מקיים מצות אכילת מצה גם למאן דאמר מצוות צריכות כוונה, לפי שזה

ויש להתבונן בדבר, למה זה שציוו חכמים ללמוד אף כאשר הוא מתכוון לרדיפת הכבוד. הרי מי שנמצא במקומות המטונפות, או כנגד מקום שאסור להרהר שם בתורה, לא הותר לו לעסוק בתורה במקומות המטונפות, ואף שמסתבר שמתוך כך ילמד גם במקומות שאינן מטונפות.

והוא, לפי שכאשר עוסקים בתורה במקומות האסורים, תורה זו לא רק שאינה מועילה, אלא שהיא פוגמת, ועדיף שלא ילמד שם כלל. ולכן אסור ללמוד במקומות הללו, כי תורה האסורה ללמוד הרי זה תורה הפוגמת, לא רק שהיא איננה כמאן דליתא, אלא הרי היא מביאה לידי קלקול ופגם כבריאה.

וממה שהתירו ללמוד תורה שלא לשמה הרי מוכח שאין בזה פגם זה, שתורה שלא לשמה לא רק שמותר ללמוד אותה, אלא שמקיימים בה מצות לימוד התורה, וחז"ל אמרו וכן פסק הרמב"ם לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה. ומכאן מבואר שבתורה שלא לשמה יש קדושה גדולה, אלא שאין בה הקדושה הנשגבה של תורה לשמה, שאין שולט בה אור התורה, ואין זה תכלית לימוד התורה, אבל יש בה קדושת התורה וחשיב קיום מצות תלמוד תורה.

שהוא מתכוון גם להנאת גרונו, אין זה סתירה לכוונת המצוה, אלא יש לו לכוין גם לשם מצוה.

כמו כן הוא במצות לימוד התורה, שיתכן ללמוד שלא לשמה, ואף על פי כן יכול לכוין שבכל תיבה שהוא לומד הוא מקיים מצות עשה של תלמוד תורה.

כשאחד לומד תורה שלא לשמה, על מנת להתכבד, אוי בדרך כלל מי שלומד על מנת להיקרא רבי, היינו שיש לו תשוקה לכבוד, כי אם הכבוד לא היה נחשב אצלו לאיזה דבר, הרי לא היה עוסק בתורה בכדי להתכבד, ומכאן שהכבוד תופס אצלו מקום גדול. והנה תאוות הכבוד שייך למידת הגאוה, ששורש רדיפת הכבוד בא מגאוה.

על פי זה יש להבין מה שאמרו חז"ל, 'לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה', שמבואר בזה שתורה גם אם הוא לשם כבוד שבא ממידת הגאוה, גם מי שלא הגיע עדיין לידי המידה ללמוד ללא תאות הכבוד, טוב שילמד תורה עם תאות הכבוד, ובלבד שיעסוק בתורה.

אבל אין לנהוג כן, שלגבי מצות תלמוד תורה יש ספק אם מקימים מצות תלמוד תורה על ידי אמירת תהלים, שאפשר שהוא מגרע במצוה, גם אם לימודו הוא שלא לשמה, אבל זה ודאי שאם לא יעסוק בתורה, הרי ישאר עם הארץ, כי מי שלומד תורה, אף שלא לשמה, מ"מ לא יתגדל לעם הארץ, אבל הוא - אם לא ילמוד - ישאר עם הארץ.

מי שהוא עם הארץ, כל השקפת חייו וכל פנימויותו, כל דיעותיו הם שלא כראוי, כי הדיעות של מי שעוסק בתורה ויודע ללמוד, הרי הם הרבה יותר לרצון הבורא ורצון התורה מאשר הדיעות של עם הארץ.

לכן נפסק הלכה למעשה לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה'.

אבל יש להעיר בלשון חז"ל שאמרו 'לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה', ומשמע שכל המעלה של תורה שלא לשמה הוא משום שזה מביא לידי לשמה, ומשמע שאם לעולם לא יבוא לידי לשמה אין צריכים ללמוד תורה לשמה.

ואל יאמר אדם שמאחר שתורתו הוא שלא לשמה טוב לא שלא ילמד, כיון שהוא לומד לשם תאוה ולשם כבוד, כי חז"ל מלמדים אותנו שלעולם ילמד תורה שלא לשמה, לפי שבזה יקיים מצות עשה של לימוד התורה, ועוד שיש בתורה שלא לשמה הכוח שיבוא לידי דיעות נכונות ומידות נכונות, ושהשקפת חייו תהיה השקפת התורה.

אבל אם לא יעסוק בתורה כלל נמצא שמפסיד בכפליים, חדא שבזמן זה לא קיים מצות תלמוד תורה, ועוד שהוא מתגדל לעם הארץ ויהיו לו מידות לא טובות ודיעות עקומות, והרי זה קלקול בבריאה.

ואם יאמר האומר, שמאחר שאינו עוסק בתורה לשמה, אין הוא רוצה ללמוד שלא לשמה, כדי שלא לבוא לידי תאות הכבוד, וכדי לקיים מצות תלמוד תורה יש לו עצה לשבת ולומר תהלים כל היום, שכן לא מציאנו מי שאומר תהלים שלא לשמה, שיבוא על ידי זה ללמוד לשמה, ואם ידע כל ספר התהלים בעל פה לא יקראו לא רבי ולא יעשו אותו נשיא, ואם כן יש לו עצה שיקיים מצות תלמוד תורה על ידי אמירת תהלים, ובוה ינצל מלימוד שלא לשמה, ולא ייכשל בלימוד לשם כבוד וגאווה.

שכן נאמר (ירמיה לז, כה), 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתיו', שחיות הבריאה כולה עליונים ותחתונים, הרי זה על ידי שבני ישראל מקיימים תורה ומצוות, וכדאי אדם אחד שעוסק בתורה לשמה, שהוא מכנים חיות עצום בפמליא של מעלה ופמליא של מטה, שעל ידי כן הוא מחייה את כל העולמות כולם.

שנינו, אדם שהוא צדיק ראוי לו שנברא העולם בשבילו (עי' יומא לח:). **ובן הוא אומר** (קהלת יב, יג), **כי זה כל האדם, כלו לא נברא אלא לצוות לזה** (ברכות ו:).

נקרא ריע אהוב. מבאר רבינו יונה. כשאדם עוסק בתורה הוא אהוב לכל העולם, וכיון שאין לו משא ומתן עם הבריות אוהבין אותו ומתאוין למעשיו. שיש לבני האדם השתוקקות לעשות כמעשיו.

אוהב את המקום. מבאר רבינו יונה: כשידע עיקר המצוות ומעמם ופירושן ועושה אותם. היינו שעל ידי שהאדם עוסק בתורה לשמה, הרי הוא עומד על מעמיו המצוות ופירושן, וזוה הוא בא לידי אהבת השי"ת.

אוהב את הבריות. על ידי תורה לשמה יבא לידי אהבת ישראל, ומה היא אהבה זו, מבאר

והוא פלא, שהרי כל מי שרוצה לקיים שאר מצוות שלא לשמה, לא מצינו שאומרים לו שעליו לקיים המצוה רק משום שעל ידי כן יבוא לידי שלא לשמה, כי הרי גם אם לא יבוא לידי לשמה, עדיין לא נפטר מחיוב המצוה.

ואילו היה כן שמצד עצם המצוה הוא פטור, הרי שמי שהוא עומד יום אחד סמוך למיתתו הוא פטור מקיום המצוות שלא לשמה, לפי שכבר לא יבוא לידי לשמה, וזה פשוט שאינו נפטר מהמצוות משום שקיום המצוה יהיה שלא לשמה, ויש חיוב לקיים גם מצוה שלא לשמה. ולמאן דאמר מצוות אין צריכים כוונה, יש חיוב לקיים המצוות גם אם לא כיון כוונת המצוה.

ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו. שבראיאת כל

העולמות היתה כדאי משום אדם אחד שהוא עוסק בתורה לשמה. ומבאר רבינו יונה: אדם שיהיה כשר ונקי ובלא עבירה, נמצא, ותגוד אומר ויקם לך (איוב כב, כה). שכאשר האדם עוסק בתורה לשמה הרי הוא עושה נחת רוח עצום להשי"ת, ולכן בלבד כדאי לו לברוא את כל העולם.

עוד יש לפרש ככוונת התנא, שקיום העולם הוא על ידי אדם זה,

אבל יש עוד בחינה של כעס, שכועס לפי שהוא רואה שחבירו מאמלל עצמו, 'ער מאכט זיך אומגליקלעך', שהוא מפיל עצמו לאישה של גיהנם. כעס זה שרשו הוא מחמת הרחמנות, שכאשר רואים מחלל שבת, רואים מי שמפיל עצמו לתוך האש, ואם כן באים לידי רחמנות גדולה על המחלל שבת, על שמביא עצמו לידי צרות ויסורים.

עוד סיבה שייך שיבוא לידי כעס, שהוא מקנא משום כבוד שמים, שכואב לו לפי שהוא רואה שהחוטא עושה מעשה כנגד רצון הבורא.

בשני המידות האחרונות יש מעלה, שכואב לו לא מחמת טבע לכעוס בנקל, אלא מחמת אהבת הבריות, או מחמת כבוד שמים. ומי שלומד תורה לשמה יש לו אהבת הבריות, ולכן קשה בעיניו כשרואה אחרים שעושים חטאים, ומצד אהבתו לבריות הוא מלמדם תורה ומקרבם לתורה.

כאשר יוצאים לחוץ ורואים אדם שעושה מעשה שלא כהוגן, ובאים לידי כעס, אם ירצה אדם לבודק עצמו מהו שורש כעסו, יבדוק מה הם מעשיו לאחר שכבר בא לידי כעס. יש לך אחד שכועס, ולאחר מכן

רבינו יונה: וקשה בעיניו כשהם נוטים מן המוסר, ומלמדם ספר ומקרבם לתורה ומשכילים בחכמה, כל זה מאהבתו אותם.

כשהלומד תורה לשמה רואה מי שאינו מקיים את המצוות כואב לו הדבר, מחמת אהבתו לבריות.

ונבאר - כשיוצאים בשבת לרחוב העיר ורואים רח"ל יהודי שמחלל שבת, או שעושה שאר מעשה אסור, באים לידי כעס, אבל כעס זה יכול לבוא משני שרשים: שורש אחד הוא לפי שהוא רואה שהלה עושה דבר שלא ייעשה, ומזה באים לידי כעס, לא משום אהבת ה' ולא מחמת אהבת הבריות, אלא לפי שהוא רואה אדם אחר עושה עוול, הרי הוא בא לידי כעס.

ושורש הדבר בא, לפי שבקל הוא בא לידי כעס על אדם אחר, ולכן כאשר הוא רואה אחד שעושה מעשה שלא כהוגן הרי הוא בא לידי כעס, ואם היה רואה את האיש עושה מעשה שלא כהוגן, גם אם אין זה חטא כלפי שמיא, גם אז היה בא לידי כעס, לפי שהוא נוח לכעוס, ואין קושי מיוחד להביאו לידי כעס הרבה להביאו לידי כעס, וכעס זה אין בו מדרגה גדולה.

משמח את המקום. כיצד משמח הלומד תורה לשמה את השי"ת, מבאר רבינו יונה: על דרך, אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת ליוצרו (ברכות זי.), כשאדם מקיים את התורה ולומדה הקב"ה שמח בו.

משמח את הבריות. מבאר רבינו יונה: כשיראו הבריות שיעשה אדם רצון קונו, הם שמחים, כי לא נברא האדם אלא כדי לקיים התורה והמצוות. והיינו שגם אותם שעדיין לא באו למדרגה זו, הרי הם שמחים במה שיש מי שכבר זכה לבוא למדרגה זו, לפי שכל העולם כולו יש לו טובה עצומה על ידי מי שלומד תורה לשמה, וכמו שנתבאר שכל העולם כולו עומד בזכותו. יש בכוח לימוד תורה לשמה של היחיד להחיות את כל העולמות בזכותו, ולכן ישמח האדם כשיראה שיש מי שלומד תורה לשמה.

ומלבשתו ענוה ויראה. מבאר רבינו יונה: הענוה והיראה מלבוש שאדם עוטה בו. לפיכך נמשלה התורה כמים, שנאמר (ישעיה נה, א), הוי כל צמא לכו למים, כשאדם משליך אותו

הוא חוזר לביתו לאכול ולשתות ולקרא את הניזופעיעפר (עיתון) ושוכב לישון. והדבר תלוי על ידי שבא לידי כעס, שאם הכעס בא על ידי שראה מעשיו של השני, הרי לאחר שישוב לביתו יפנה לאכילה ושתיה, וישכח מכל מה שראה.

אבל אם הכעס בא מצד מידת הרחמנות שיש לו על האחר, הרי ילך לחפש את האיש ולחפש הדרכים כיצד להיטיב את דרכיו ששוב לא יבוא לידי מעשים אלו. וכמו כן אם הכעס בא לו משום כבוד שמים, הרי שיחפש הדרכים כיצד להרבות כבוד שמים, וכיצד שוב לא יחולל כבוד שמים.

ענין זה מבאר רבינו יונה, שהלומד תורה לשמה, כעסו על עוברי עבירות הוא משום אהבתו את הבריות, ולכן קשה בעיניו כשהם נזמים מן המוסר, ולכן 'ומלמדם ספר ומקרבם לתורה ומשכילם בחכמה'.

ובכלל אוהב את הבריות הוא: ותמיד משים נגד עיניו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יג, יח) ומקיימה. כבר שנינו (ברכות יט:) גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. ואחר כבוד האדם תבוא האהבה.

ויש ברכה שלישית על המאכלים, ברכת שהכל, וכל המאכלים שמברכים עליהם שהכל, חוץ מכמהין ופטריות, הרי זה הברכה על הבעלי חיים ועל היוצא מהם, הבשר והחלב והביצים והדגים וכיוצא בזה, וכל חיותם של הבעלי חיים הוא מהמים, נמצא שכל חיות האדם תלוי במים, מלבד מה שהוא צריך מים לשתות, שבלא מים לא היה מה לאכול ולא מה לשתות.

אנן רואים שהמים יורדים למקום נמוך, ומכאן שהחיות של הבריאה שורה במקום נמוך. וכשם שבעולם הגשמי, מקיים הבריאה הוא המים, כמו כן בעולם הרוחני מקיים הבריאה הוא התורה הק', וקיום הבריאה שייך רק במקום נמוך, ולכן כדי לזכות לתורה צריכים לשפלות וענוה, וזהו ביאור הדמיון של תורה למים.

ומבשרתנו לחיות צדיק. מבאר רבינו יונה: צדיק, זה מתהלך בתומו ואינו עושה עול, אדם שלומד תורה והוא דורשה כל היום, אם שנה ועשה עבירה אחת, אי אפשר שלא לחזור מאותה עבירה, כמו שאמרו רז"ל (ברכות יט.), אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה אחת בלילה, אל תהרהר

בארץ, אינו הולך אלא למקום נמוך, כך התורה אינה מתקיימת אלא במי שהוא עניו ושפל רוח (תענית ז): שכשם שטבע המים הוא ללכת למקום נמוך, כמו כן התורה תשכון רק אצל מי שהוא עניו.

והנה על פי פשטות לומדים שזה שהתורה נמשלה למים הוא משל בעלמא, שכמו שהמים יורדים למקום נמוך מחמת טבע המים שהם נוזלים, כן התורה יורדת למקום נמוך, שהתורה שוכנת אצל הענויים.

אבל יש בזה עומק יותר. הנה המים הם המחיה של הבריאה, בלי מים לא היו גדלים הצמחים בעולם, ואם לא היו צמחים גדלים לא היה מה לאכול, כל המאכלים שיש לנו גדלים ממים. שהנה יש כמה ברכות שמברכים על המאכלים, על הפת ועל מיני דגן מברכים ברכת המוציא וברכת בורא מיני מזונות, ועל הגדל באדמה מברכים ברכת בורא פרי האדמה, וכל שלשת הברכות אלו - הצד השווה שבהם שהכל גדלים על האדמה, וכל חיותם הוא מהמים.

ועוד ברכה יש, ברכת בורא פרי העץ, ברכה זו מברכים על מה שגדל באילנות, ומה שגדל באילנות צריך לחיות מהאדמה, והחיות בא על ידי המים, שבלי מים לא יגדלו הפירות.

אבל כשיתן לפניו כוס תה, יתן לפניו תה ללא סוכר, במחשבה שאינו רוצה לגרום לו לבוא לידי תאוות, אבל מאחר שהוא צדיק וחסיד, הרי הוא חושש שמא מה שהוא נותן לאורחו תה ללא סוכר הוא שלא לשם שמים, או מפני שעינו צרה באורחים והוא מגע הסוכר כדי לחסוך דמי הסוכר, או משום שחסר לו באהבה לשני, ולכן אינו נותן לפניו תה עם סוכר.

כדי לבטל חששות אלו הרי הוא נותן כנגד זה דאלאר לצדקה, ובוה הוא מראה שאין כוונתו לשם ממון. וכמו כן יתן לאורח נדבה יפה בשעה שיצא מביתו, ובוה יראה שאין לו שום דבר כנגד האורח. ובוה הוא מדמה שהוא צדיק וחסיד, אבל יש בו מידת עקמימות בוה שהוא דואג על תאוותיו של האורח.

ויש לנו ללמוד ממידתו של אברהם אבינו, שלא חיפש להצטדק ולדאוג על פרישותם של שלשת המלאכים כשבאו אליו בדמות אורחים, והרי גם אברהם אבינו היה צדיק וחסיד לא פחות ממנו, ואם כן היה צריך לשחוט את בן הבקר ולזרקו למים, ובוה היה מראה שמא שאינו נותן לפניו בשר לאכול אין זה משום קמצנות, ומה שהוא זורק את בן הבקר הוא מפני ומכאן שמי שנוהג באופן זה עם אורחיו יש בו עקמימות.

אחריו ביום, שמא עשה תשובה, שמא סלקא דעתך, אלא ודאי עשה תשובה, הנה למדה תורה לאדם על ברחו שיהיה צדיק על כל פנים. התורה מלמדת את האדם שישוב תמיד בתשובה, שמאחר שהוא עוסק בתורה הרי הוא יודע שעליו לשוב בתשובה.

עוד יבוא על ידי תורה לשמה לדרגת חסיד. ומהו חסיד, מבאר רבינו יונה: זה העושה לפניו משורת הדין בכל מעשיו, בין בנופו בין בממונו. חסיד, יותר מעלה החסידות מהצדקות.

עוד יבוא על ידי תורה לשמה לדרגת ישר. ומהו ישר, מבאר רבינו יונה: עושה יושר, כמו שאמר (דברים ו, יח), ועשית הישר והטוב. מבואר בדבריו שיתכן שיהיה אדם צדיק וחסיד, ועדיין אינו ישר.

ומהו מידת מי שאינו ישר, מי שחושב ששתים ועוד שתים זה ודאי שהחשבון הוא לא ארבע. ואכן אין סתירה בדבר, יתכן מי שהוא צדיק וחסיד, אבל חסר לו מעט בישרות, ולא משום שיש לו כוונה להרע, או שפועל מחמת תאוה, אלא שחסר אצלו במידת הישרות.

ונבאר - כשבא אורח אצל האדם, הרי הוא נותן לפניו לאכול,

ועל ידי תורה לשמה ומרחקתו מן החטא. מבאר רבינו יונה: כשחומד אדם אשתו של חבירו או ביתו או שורו ויגזול אותו מיד יזכור העונש, נמצא מתרחק מן אותה עבירה.

ולבאורה מדה זו שייכת גם במי שלומד תורה שלא לשמה.

ומקרבתו לידי זכות. מבאר רבינו יונה: כיון שהוא מתרחק מן העבירה נמצא נתקרב לצדקות ולמצוות.

ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה ונבורה. מבאר רבינו יונה: כשילמד האדם התלמוד נמצא מתחדד הרבה במשא ובמתן של תלמוד, ולפי שמתחדד יודע עצה הרבה וחושב.

לבאורה גם מדה זו שייך גם במי שלומד תורה שלא לשמה. שכן גם הוא עוסק בתלמוד ומוחו מתחדד על ידי לימודו.

ותושיה. מבאר רבינו יונה: שנינו (פנתרין כו), למה נקרא שמה תושיה (ישעיה כה, כט), שמתשת בוחו של אדם.

על פי ביאור זה צריך ביאור מהו הכוונה 'ונהנין ממנו... תושיה',

במידת הכנסת אורחים של אברהם אבינו אמרו חז"ל שכל פעולה שעשה אברהם אבינו לטובת שלשת המלאכים שבאו לביתו, כנגד זה עשה השי"ת חסדים עם כלל ישראל מאות שנים לאחר מכן, ומכאן שמידת הכנסת אורחים, אין זה כהבנת בעל העקמימות.

אכן מי שעוסק בתורה לשמה, מלבד מה שהוא נעשה צדיק וישר, יוצא ממנו מידת העקמימות, ואילו מי שלומד תורה שלא לשמה יתכן שאף שהוא נטהר, אבל מ"מ נשאר בו העקמימות. אבל תורה לשמה מזככת את האדם ומקדשתו באופן שיתבטל העקמימות, לפי שלימוד התורה לשמה, כשם שהרוחץ במים חיים יורד ממנו הזוהמא, כמו כן תורה לשמה מטהרת את האדם.

עוד יבוא על ידי תורה לשמה לדרגת ונאמן. ומהו נאמן, מבאר רבינו יונה: שאינו מדבר בזב, ולא ימצא בפיו לשון תרמית, אך יהיה קיים באמונתו באל דבטחוננו בו. כתיב, יתד התקועה במקום נאמן (עי' ישעיה כב, כג).

המלך ברצון ומתוך הערצה, וממשלה היינו שמחמת איזה מעם שיהיה בא אחד ותופס את הממשלה בכוח, מחמת איזה סיבה שהיא, אם על ידי שיש לו צבא חזק או ע"י הטלת אימה יתירה באופן אחר.

כמו כן הלומד תורה לשמה, נותנת לו התורה מידת מלכות ומידת ממשלה, אור התורה שמאירה מהתלמיד חכם, נותנת לו שתי מידות אלו - מלכות וממשלה. מידת מלכות היינו שהעם מקבלים אותו כמנהיג מרצונם, ויש בו גם כוח ומידת הממשלה, שהעם שומעים בקולו ומכבדים אותו, הן כמלך והן כמושל, ואף שאין לו כתר מלכות על ראשו, ואין לו צבא שעומד מסביבו המכריחים את העם שישמעו בקולו, לפי שמהותו מכריז מידת מלכות ומידת ממשלה, וכמו שנאמר בי מלכים ימלוכו.

עוד מביא רבינו יונה: שאל פילוסוף אחד מן החכמים,

מי הוא יותר שופט הארץ, המלך או החכם היועץ אותו, - השאלה היה מיהו מנהיג את העולם, המלך או החכם היועצו, אמר לו, היועץ - שהנהגת העולם הוא על פי החכם. כי החכם יתן עצה לעשות, והולך המלך ועושה מה

וכי יש איזו הנאה ממה שאדם אחר נעשה תש כוח. ויש מבארים שתושיה הוא בכלל העצה.

ובינה. מבאר רבינו יונה: כשמתחכם האדם על ידי תורה לשמה יבא למדרגת הבינה. ונכורה. מבאר רבינו יונה: כשלומד אדם בתורה ומבלה בה ימיו ושנותיו, יהא גבור בתורה.

ונותנת לו מלכות וכו'. מבאר רבינו יונה: רב הונא ורב יהודה הוה יתבי, הוה חליף ואזיל גניבא, אמר חדא לחברי, ניקום מקמיה, אמר ליה אידך מקמיה פלגאה ניקום, אדהכי אתא איהו לגביה, אמר להו, שלם עלייכו מלביא, ומנא לך דרבנן איקרו מלביא, היינו הוא דכתיב (משלי ה, טו), **בי מלכים ימלוכו** (גיטין סב.). ומכאן שהעוסק בתורה נכתר בכתר מלכות.

ומה הכוונה שהעוסק בתורה לשמה זוכה למלכות, הרי אין מלבישים אותו בכתר מלוכה, ואינו נעשה מלך על אחרים. אבל כך הוא ביאור הדברים, יש מלכות ויש ממשלה. החילוק ביניהם הוא, שמלכות היינו שהעם ממליכים את

שצוה אותנו החכם, כך תמצא
ראיה לדבר - כשרצה אבשלום
להסיר לאביו מהמלוכה, מה
אמר, הבו לכם עצה מה נעשה
(שמואל ב טו, ט), מיד נתן לו
אחיתופל עצה.

היינו שגם חכם בעלמא, חכם
שאינו חכם בחכמת התורה,
אלא חכם בשאר חכמות העולם, גם
מי שאין בידו חכמת התורה, יש בו
ממידת המלכות והממשלה,
שהנהגת העולם הוא על פי החכם,
שהחכם מייעץ למלך כדת מה
לעשות.

אבל אף שגם בשאר החכמות
מצינו שהחכמה נותנת
לבעליה ממשלה, באמת עיקר מה

שהתורה נותנת לו מלכות וממשלה
היינו על ידי אור התורה, וכמו
שנתבאר, כי החכם שהמלך שואל
בעצתו, באמת אין לו מלכות
וממשלה בעצמו, אלא יש לו חכמה,
והמלך משתמש בחכמתו. אבל
התלמיד חכם יש לו מלכות וממשלה
עצמית.

עוד מעלה יש במי שהוא עוסק
בתורה לשמה, וחקור דין.
שיש לו הכוח לברר הדין תורה שבא
לפניו, ומבאר רבינו יונה: כשיבואו
בני אדם לדון לפני חכם הוא חוקר
הדין ופוסק כפי מה שיראה לו,
איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני
אתה חייב.

גליון זה נתנדב לטובת רפואתו השלימה של
כ"ק מרן האדמו"ר מקאסוב שליט"א
מוותיקי תלמידי מרן ראש הישיבה זי"ע
ויהי רצון מלפני שוכן מרומים
שישלח רפואה שלימה במהרה
לכ"ק מרן רבי שרגא פייוויש בן מלכה שליט"א
ובזכות לימוד התורה והפצתה
תעמוד לו לזכות ולרחמים ולרפו"ש בקרוב בתושחו"י,
אכ"ר